

Nominováno
na
Booker Prize

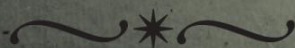
GRAEME BURNET MACRAE

*„Skotská odpověď
na
skandinávskou krimi.“*

BOOKTRUST

jeho
krvavé
dílo

f:

Jeho krvavé dílo

Písemnosti k případu Rodericka Macrae

jeho
krvavé
dílo

Písemnosti k případu
Rodericka Macrae

Uspořádal a úvod napsal
Graeme Macrae Burnet

Přeložil Robert Tschorn

His Bloody Project

Czech edition © ARGO, 2018

Copyright © Graeme Macrae Burnet 2015

Translation © Robert Tschorn, 2018

ISBN 978-80-257-2413-2 (váz.)

ISBN 978-80-257-2500-9 (e-kniha)

Ten žernov nejlépe mele, který je nejvíc zbrázděný.

příслови z Vysočiny

Předmluva

Tento spisek vznikl na popud mého advokáta, pana Andrewa Sinclaira, který mě po dobu mého uvěznění zde v Inverness častoval zdvořilostí, již nejsem zdaleka hoden. Můj krátký život nemá váhu a rovněž se netoužím zprostit odpovědnosti za činy, jež jsem před nedávnem spáchal. Tato slova tedy svěřuji papíru jen z toho důvodu, že chci splatit svému advokátovi jeho laskavost.

Tak začínají paměti Rodericka Macrae, sedmnáctiletého kopaničáře obžalovaného z brutální trojnásobné vraždy, spáchané v jeho rodné vesnici Culduie v hrabství Ross ráno 10. srpna 1869.

Nemám v úmyslu čtenáře zbytečně zdržovat, ale několik poznámek na úvod pomůže zasadit zde shromážděný materiál do kontextu. Pokud si čtenář přeje přistoupit přímo k písemnostem, samozřejmě může.

Na jaře roku 2014 jsem si předsevzal zjistit něco o svém dědovi, Donaldu „Tulákovi“ Macraeovi, který se narodil roku 1890 v Applecrossu, dvě až tři míle severně od Culduie. Při pátrání v Archivu Vysočiny v Inverness jsem narazil na novinové výstřižky ze soudu s Roderickem Macraem, s pomocí archivářky Anne O’Hanlonové jsem pak objevil rukopis, jenž tvoří největší část této knihy.

Paměti Rodericka Macrae jsou v každém ohledu pozoruhodný dokument. Vznikly v žaláři invernesského hradu přibližně mezi 17. srpnem a 5. zářím 1869, kdy tu Roderick čekal na soud. Právě memoáry, spíše než samy vraždy, k případu přitáhly tolik pozornosti. Memoáry – přinejmenším jejich nejsenzačnější pasáže – se dočkaly přetištění v nescíslných šestákových sešitech a rozvířily živou polemiku.

Mnozí, zvláště edinburští vzdělanci, zpochybovali jejich autenticitu. Roderickovo vyprávění probudilo vzpomínky

na skandál s *Ossianem* z konce osmnáctého století, kdy James Macpherson tvrdil, že objevil a přeložil ustavující epos gaelské poezie. *Ossianovy zpěvy* si záhy vydobily místo mezi klasikou evropské literatury, ale později byly označeny za podvrh. Pro Campbella Balfoura v *Edinburgh Review* bylo „zcela nemyslitelné, aby pologramotný venkovan vytvořil slovesné dílo tak soudržné a výmluvné... Ten spis je podvod, a kdo dnes nelítostného mordýře velebí co vznešeného divocha, bude se zítra stydět vyjít na ulici.“¹ Pro jiné vraždy a rovněž memoáry dosvědčovaly „strašlivé barbarství, jež dosud vzkvétá v severních končinách země, navzdory veškeré snaze našeho oddaného duchovenstva a zářným pokrokům² minulých desetiletí dosud nevytřesené“.³

Ještě další považovali události vylíčené v memoárech za důkaz nespravedlivosti feudálních podmínek, za nichž pachtýři na Vysočině nadále obdělávali půdu. Ačkoli nijak neomlouval jeho skutky, viděl pozdější zakladatel radikálního listu *The Highlander* John Murdoch v Rodericku Macraeovi „člověka zahnaného na hranici či za hranici zdravého rozumu krutým systémem, který činí z mužů, již netouží než vydobýt si z propůjčeného kousku země poctivé živobytí, otroky.“⁴

O autenticitě dokumentu nelze s odstupem půldruhého století definitivně rozhodnout. Je bezpochyby pozoruhodné, že osoba tak mladá dokázala sepsat tak výmluvné vyprávění. Představa Rodericka Macrae jako „pologramotného venkovana“ však vychází z předsudků, jež vůči severu v bohatých městech středního Skotska ještě přežívaly. Osnovy základní školy v nedalekém Lochcarronu z šedesátých let devatenáctého

1 Campbell Balfour, „Ossian našeho věku“, *Edinburgh Review*, říjen 1869, č. CCLXVI.

2 Narážka na Vyklízení Vysočiny, nucený odsun původního obyvatelstva z půdy, na níž hospodařilo.

3 Úvodník listu *Scotsman*, 17. září 1869.

4 John Murdoch, „Poučení z Macraeova případu“, *Inverness Courier*, 14. září 1869.

století zaznamenávají, že se děti učily latině, řečtině a přírodním vědám. Roderick mohl ve své škole v Camusterrachu dostat podobné vzdělání a jeho paměti dosvědčují tuto skutečnost a zároveň jeho výjimečné studijní nadání. Že byl schopen memoáry napsat, pochopitelně neznamená, že je napsal. Jako důkaz nám poslouží výpověď psychiatra Jamese Bruce Thomsona, který podle vlastních pamětí spis osobně viděl v Roderickově cele. Skeptici mohou tvrdit (a tvrdili), že Thomson neviděl Rodericka nic psát, a je namístě uznat, že u současného soudu by důkazy neobstály. Myšlenku, že memoáry napsal někdo jiný (hlavním podezřelým je Roderickův advokát Andrew Sinclair), nemůžeme zcela zavrhnout, ale uvěřit by jí dokázal leda zapřísáhlý stoupenec konspiračních teorií. Úlohu hraje i obsah vyprávění, tak bohatého na detaily, že je téměř s jistotou musel sepsat rodák z Culduie. Roderickovo podání událostí předcházejících vraždám se navíc až na drobné výjimky shoduje s výpověďmi svědků. Z těchto důvodů a na základě osobního studia rukopisu nemám o jeho pravosti žádné pochyby.

Vedle vyprávění Rodericka Macrae obsahuje tento svazek ještě výpovědi obyvatel Culduie, zapsané během vyšetřování, zprávy o ohledání mrtvých a, z dodatků snad nejzajímavější, úryvek z memoárů J. Bruce Thomsona nadepsaných *Toulky na hranici šílenství*, v němž líčí vyšetření Rodericka Macrae a výpravu do Culduie, již podnikl ve společnosti Andrewa Sinclaira. Thomson byl vrchním vězeňským lékařem Skotské všeobecné věznice v Perthu, v níž pobývali obvinění, neschopní dostavit se k soudu z důvodu nepřičetnosti. Pan Thomson příležitost, kterou mu funkce poskytla, dobře využil a v *Journal of Mental Science* publikoval dva významné články: „Dědičná podstata zločinu“ a „Psychologie zločince“. Byl dobře obeznámen s novou evoluční teorií a právě vznikajícím oborem kriminální antropologie, a přestože budou některé jeho názory pro moderního čtenáře obtížně stravitelné, musíme

vzít v úvahu kontext, v němž je formuloval, a skutečnost, že se upřímně snaží o odklon od teologického pohledu na zločinnost směrem k lepšímu porozumění důvodům, jež některé jedince vedou k páchání násilných trestných činů.

Na konec jsem zařadil popis soudního líčení podle soudobých novinových reportáží a knihy *Úplná zpráva o soudu s Roderickem Johnem Macraem*, vydané Williamem Kayem v Edinburghu v říjnu 1869.

Po téměř půldruhém století není možné dobrat se pravdy o událostech vylíčených v tomto svazku. Výpovědi zde uvedené obsahují různé rozpory, protimluvy a zámky, ale společně tvoří tapiserii jednoho z nejzvláštnějších procesů v dějinách skotského soudnictví. Sám jsem si pochopitelně utvořil vlastní názor, ale nechám na každém čtenáři, aby dospěl k samostatným závěrům.

Poznámka k textu

Pokud je mi známo, paměti Rodericka Macrae zde vycházejí v celém rozsahu poprvé. Přes značné stáří a skutečnost, že v některých letech nebyl uložen s náležitou péčí, je rukopis v překvapivě dobrém stavu. Autor psal na jednotlivé listy papíru, které byly později svázaný koženými nitěmi, což dobře dokazují vnitřní konce řádků, v některých případech schované ve vazbě. Rukopis je obdivuhodně čistý, autor v něm škrtal zcela výjimečně. Při přípravě k vydání jsem se důsledně snažil zachovat věrnost jeho smyslu. Nikde jsem se nepokoušel text „vylepšit“ nebo opravovat stylistické a syntaktické neobratnosti. Takové zásahy by podle mého názoru jen rozvířily pochybnosti o pravosti díla. Proto předkládám, v mezích možností, původní práci Rodericka Macrae. V celém textu se u většiny osob volně zaměňují skutečná příjmení a přízviska – například Lachlan Mackenzie je častěji jmenován jako Lachlan Bečka. Přezdívky jsou na skotské Vysočině dodnes běžné, přinejmenším mezi starší generací, zřejmě kvůli rozlišování

mezi různými větvemi nejpočetnějších rodů. Přezdívka obvykle vychází z povolání nebo charakteristického rysu, ale může se i přenášet z generace na generaci tak dlouho, až je její původ tajemstvím i pro samotného nositele.

Redakční zásahy jsem omezil na interpunkci a rozdělení odstavců. Rukopis je zapsán v jednom nepřerušovaném proudu, snad až na místa, kde Roderick odložil pero na noc. Odstavce jsem se rozhodl zavést v zájmu čitelnosti. Původní text je rovněž prostý interpunkce, nebo je použita prapodivně. Většina interpunkčních znamének je tedy mým dílem, ale i v tomto případě jsem se snažil být věrný duchu originálu. Pokud by kdo pochyboval o mém úsudku, může se obrátit přímo na rukopis uložený v invernesském archivu.

GMB, červen 2015

Výpovědi

obyvatel Culduie a okolí, zapsané strážníkem Williamem MacLeodem ze západorosského policejního sboru v Dingwallu ve dnech 12. a 13. srpna 1869

Prohlášení paní Carminy Murchisonové (Carminy Kouřilové),
místně příslušné v Culduie, 12. srpna 1869

Rodericka Macrae znám od malička. Působil dojmem hodného dítěte a později zdvořilého a ochotného mládence. Jsem přesvědčena, že ho silně zasáhla smrt matky, ženy okouzující a společenské. Jeho otce nechci pomlouvat, ale John Macrae je protiva a na Roddyho byl tak přísný, jak si žádné dítě nezaslouží.

Ráno před tím strašným neštěstím jsem s Roddym mluvila, když šel kolem našeho domu. Na přesný obsah našeho rozhovoru si nevzpomínám, ale řekl mi něco v tom smyslu, že jde pracovat na pozemek Lachlana Mackenzieho. Nesl si nějaké nářadí; domnívala jsem se, že za tímto účelem. Navíc jsme prohodili pár slov o počasí, bylo pěkné slunečné jitro. Roderick působil vyrovnaně a nejevil žádné známky neklidu. O něco později jsem Roddyho viděla, když se vracel přes vesnici. Byl zakrvácený od hlavy k patě a já mu vyběhla naproti v domnění, že se mu něco stalo. Když mě uviděl, zastavil se a upustil nástroj, který nesl v ruce. Zeptala jsem se ho, co se stalo, a Roddy bez váhání odpověděl, že zabil Lachlana Bečku. Byl jasné mysli a nepokoušel se pokračovat v cestě. Zavolala jsem na nejstarší dceru, ať přivede pantátu, protože pracoval ve stodole za domem. Když uviděla Roddyho celého zakrváceného, vykřikla, načež sousedé vyšli z domů a ti, kteří pracovali na poli, se podívali, co se děje. Záhy zavládlo pozdvižení. Příznávám, že v tu chvíli jsem chtěla hlavně chránit Roddyho před příbuznými Lachlana Mackenzieho. Proto jsem

manželovi nic neřekla, když přišel, a jen jsem ho požádala, ať Roddyho odvede do domu. Posadili jsme ho ke stolu a Roddy nám klidně zopakoval, co provedl. Manžel poslal dceru pro souseda Duncana Gregora, aby hlídal, a pak odběhl do domu Lachlana Mackenzieho, kde našel výsledek tragédie.

Prohlášení pana Kennetha Murchisona (Kennyho Kouřila), kameníka,
místně příslušného v Culduie, 12. srpna 1869

Toho rána jsem pracoval ve stodole za domem, když jsem ze vsi uslyšel ruch. Před dílnou jsem potkal svoji nejstarší dceru tak rozrušenou, že mi nedovedla kloudně vyložit, co se zběhlo. Běžel jsem ke sročení před naším domem. Ve všeobecném zmatku jsme s manželkou vzali Roddyho k nám domů v domnění, že se mu stala nehoda. V sednici mi manželka řekla, co se stalo, a když jsem se Rodericka zeptal, jestli je to pravda, úplně klidně přitakal. Rozběhl jsem se do domu Lachlana Mackenzieho a zde našel výjev tak strašný, že se nedá popsat. Zavřel jsem za sebou dveře a hledal u obětí známky života, ale nenašel. Abych předešel výbuchu násilí, které by rozpoutali příbuzní Lachlana Bečky, kdyby to viděli, vyšel jsem ven a přivolal pana Gregora, ať dům střeží. Doběhl jsem domů a odvedl Roddyho do stodoly, kde jsem ho zabeđnil. Nevzdoroval. Pan Gregor nedokázal Bečkovým příbuzným zabránit ve vstupu do domu, takže mrtvoly viděli. Než jsem Roddyho řádně zavřel, vytvořili mstivou tlupu a uklidnit je nás stálo hodně času a přesvědčování.

K povaze Rodericka Macrae musím říci, že byl podivín, ale zda za to mohla jeho přirozenost, nebo utrpení, jímž prošla jeho rodina, nedovedu posoudit. Jeho skutky však nesvědčí o pevném duševním zdraví.

Prohlášení Rev. Jamese Galbraitha, pastora Skotské církve,
Camusterrach, 13. srpna 1869

Obávám se, že ve zvrhlých činech, spáchaných poslední dobou v naší farnosti, jen probublala na povrch bezbožnost, zdejšímu obyvatelstvu vlastní, bezbožnost, již církev v poslední době úspěšně potlačuje. Jakž bylo řečeno, dějiny zdejšího kraje nesou poskvru temných a krvavých zločinů, lidé se vyznačují neotesaností a prostopášností, jež nelze vymýtit během několika pokolení. Učení církve je sice přivádí k civilizaci, ale staré instinkty občas nevyhnutelně vystoupí do popředí.

I přesto se neubráním zděšení, když slyším o činech jako ty, k nimž došlo v Culduie. Není ovšem nijak překvapivé, že ze všech farníků je pachatelem právě Roderick Macrae. Ačkoli ke mně do kostela docházel od raného dětství, vždy jsem měl dojem, že má kázání na jeho uši dopadají jako setba na kámen. Musím připustit, že jeho zločiny částečně poukazují i na mé vlastní selhání, ale někdy je nutné obětovat jehně pro dobro stáda. Od špatnosti, jež u něj byla vždy zřetelně patrná, jsem tomu chlapci bohužel nedovedl odpomoci.

Jeho matka, Una Macraeová, byla lehkovážná a pokrytecká žena. Do kostela chodila pravidelně, ale bohoslužbu si pletla se společenskou sešlostí. Často jsem ji přistihl, jak si cestou do kostela i z kostela zpívá, a po mši se přímo před příbytkem Páně oddávala s dalšími ženami veselému hovoru a smíchu. Nejednou jsem ji musil napomenout.

Na druhou stranu jsem povinen se zastat Roderickova otce. John Macrae je ze zdejších farníků Slovu Božímu nejvěrnější. Má rozsáhlé biblické znalosti a náboženské povinnosti plní z upřímného srdce. Stejně jako u většiny lidí v kraji se však obávám, že málo rozumí slovům evangelia, byť je schopně papouškuje. Po smrti manželky pana Macrae jsem do domácnosti často docházel se slovy útěchy a s modlitbou. Tehdy jsem si všiml mnoha projevů pověrečného smýšlení, jaké v domě pravého věřícího nemají místo. Nikdo z nás sice není bez viny, ale John Macrae je podle mého názoru dobrý